

	MARKET LOCATIONS, HOPPENSTEDT	Szabványok	MILITARY AND FEDERAL SPECIFICATIONS AND STANDARDS, INDUSTRY AND INTERNATIONAL SPECIFICATIONS, SOFTWARE IN PRINT
Vállalaton kívüli információk	ENERGYNET, ENCYCLOPEDIA OF ASSOCIATIONS		
Egyéb online forrás-adatbázisok		Demográfiai adatok	DONNELLY'S AMERICAN PROFILES, SITE II, DORIS, ONSITE
Szabadalmi bibliográfiai adatbázisok	CLAIMS, PATDATA, WORLD PATENTS INDEX, INPADOC, TRADE MARKSCAN		
Szabadalmi teljes szövegű adatbázisok	LEXPAT, PATSEARCH	/WAGERS, R.: Online sources of competitive intelligence. = Database, 9. köt. 2. sz. 1986. p. 28–38./	
Hirdetések	ADTRACK, COMPARE PRODUCTS		(Roboz Péter)

Az amerikai egyetemi és főiskolai könyvtárak online szolgáltatásai

Bár az 1960-as évek végén a könyvtárakban is megjelent az online, csak a legutóbbi idők fejleménye, hogy sok egyetemi könyvtár ajánlja ezt a szolgáltatását. Mivel a hagyományosakhoz képest még mindig újnak számít, a legtöbb helyen most folyik beilleszkedése a szolgáltatási rendszerbe.

Vizsgálatunk célja az volt, hogy egyrészt leíró adatokat gyűjtsön 500 amerikai egyetemi és főiskolai könyvtár online szolgáltatásairól, másrészt hogy felvázolja a jövő trendjeit.

A vizsgálat módszere

A vizsgálat alapjául az *R. R. Bowker Company* kiadásában megjelent friss címlista szolgált, amely összesen 3046 főiskolai és egyetemi, illetve "junior college" (kétéves főiskolai) könyvtár adatait tartalmazta. Belőle választották ki – sokféle reprezentativitásra (földrajzi elhelyezkedés, típus, az online meghonosodottságának foka) törekedve – azt az intézményhalmazt, amely végül is a vizsgálat tárgya lett.

Az adatgyűjtés eszközeként egy 1983-as felmérés kérdőívét használták fel. Ez a korábbi vizsgálat Georgia állam valamennyi egyetemi könyvtárára kiterjedt (66 könyvtár), és célja az online szolgáltatások elemzése volt. Tehát a vizsgálatban már kipróbált eszközt alkalmazták.

A kérdőíveket 1984 májusában, a követő kérdőíveket pedig 5 héttel később postázták. Az augusztus

végi határidőre 376 használható kérdőívet küldtek vissza (75,2%). A visszaküldött kérdőíveket kódolták, majd az adatokat számítógépen a *Társadalomtudományi Statisztikai Programcsomag* (Statistical Package for the Social Sciences = SPSS) segítségével elemezték.

A vizsgálat eredményei

A vizsgálat eredményei arról tanúskodnak, hogy az egyetemi könyvtárak 41,8%-a kínál online szolgáltatást a könyvtáron belül. További 23,1% jelezte, hogy a szolgáltatás igénybe vehető az anyaintézményen belül, de a könyvtáron kívül.

A megkérdezettek kb. egynegyede (23,9%) három éven belül kívánja meghonosítani az online szolgáltatást. 1987-re várhatóan a könyvtárak 65,7%-ában lesz belső online.

A földrajzi területek között a "meghonosodottsági arány"-ban viszonylag kis különbségek vannak: a déli rész jelezte a legnagyobb arányt (43,2%), a közép-nyugati rész a legkisebbet (38,6%).

Az online szolgáltatással nem rendelkező intézmények közül 78,6% alapvető okként az anyagi források hiányát adta meg, 40,5% hivatkozott a felhasználók érdektelenségére, 28% máshol látja biztosítottnak e szolgáltatás használatát.

Az intézmények típusai szerinti megoszlás az előre vártak megfelelően alakult: az egyetemi

könyvtárak 82,5%-a, a főiskolai könyvtárak 50%-a, a kétéves főiskolaiak 17,6%-a, az egyéb kategóriába tartozó intézmények 29,4%-a biztosítja az online keresés lehetőségét.

A 3 éven belül online szolgáltatást kialakítani szándékozó könyvtárak közül 12,3% volt az egyetemi, 26,9% a főiskolai, 28,2% a kétéves főiskolai könyvtár. 1987-re várhatóan az egyetemi könyvtárak 98,3, a főiskolaiak 80, a kétéves főiskolaiak 64,1, az egyéb intézményeknek pedig 41,2%-a fog e lehetőséggel rendelkezni.

Az online szolgáltatás biztosítása szoros korrelációban van a beiratkozott hallgatók számával, illetve az éves állománygyarapítási összegek nagyságával.

A szolgáltatás jellemzői a következők:

Mióta van online keresés?

- ◆ 5 éve vagy kevesebb ideje — 74%,
- ◆ 6–10 éve — 23%,
- ◆ több mint 10 éve — 2,5%.

Hány keresés folyt 1983-ban?

- ◆ kevesebb mint 100 keresés — 43,9%,
- ◆ kevesebb mint 250 keresés — 60,3%,
- ◆ több mint 1000 keresés — 5,8%.

1983-ban mennyit fizettek ki online keresésre?

- ◆ kevesebb mint 1000 dollár — 27,4%,
- ◆ kevesebb mint 2500 dollár — 49,7%,
- ◆ több mint 25 000 dollár — 3,8%.

A leggyakrabban használt adatbázis-kezelő központok rangsorában a *Dialog* vezet 87%-kal, majd a *Bibliográfiai Kereső Rendszer* (Bibliographic Retrieval System = BRS) következik 50%-kal. A *Rendszerfejlesztő Részvénytársaság* (System Development Corporation = SDC) 15%-ban, az *Országos Orvosi Könyvtár* (National Library of Medicine = NLM) *Medlars* rendszere 13%-ban, a *Dow-Jones* 8%-ban részesedett a megkérdezettek online kereséséből.

Értékelés

Az online keresés még mindig rohamosan fejlődő terület, ezért szükséges problémáinak, eredményeinek, az egyéb könyvtári szolgáltatásokra gyakorolt hatásainak elemzése.

A megoldatlan problémák között csaknem azonos arányban szerepelt a “térítés—anyagi fedezet hiánya” (42,7%), illetve az “idő—személyzet hiánya” (42%). Harmadikként következett a “gyakorlat hiánya” 29,9%-kal, majd a “minőségi problémák” 28%-kal. Az “eszköz” 19,1%-ban szerepelt a problémák között. Mindössze 8% szögezte le, hogy nincs semmiféle gondja az online szolgáltatással.

Az online szolgáltatásból eredő előnyök, illetve hátrányok a következő “helyezéseket” érték el a vá-

laszokban (több előnyt és hiányt lehetett megadni):

Előnyök:

- ◆ fejlettebb könyvtári szolgáltatás — 66,9%,
- ◆ források kiterjesztése — 60,5%,
- ◆ jobb információterjesztés — 42,7%.

Hátrányok:

- ◆ irreális felhasználói elvárások — 34,4%,
- ◆ megnövekedett könyvtárközi kölcsönzés — 26,8%,
- ◆ megnövekedett pluszmunka — 22,3%.

A más könyvtári szolgáltatásokra gyakorolt hatást a válaszok a következőképpen értékelték:

- ◆ megnövekedett könyvtárközi kölcsönzés — 77,7%,
- ◆ a személyzet ideje az online irányába tolódott el — 49%,
- ◆ a könyvtári költségvetés az online irányába tolódott — 42,7%,
- ◆ referáló/indexelő folyóiratok lemondása — 35%,
- ◆ megnövekedett másolási igény — 34,4%,
- ◆ tájékoztatási források növekvő beszerzése — 30,6%.

Trendek

A vizsgálat a jövőre nézve is beszerzett adatokat. A válaszok 80,3%-a a növekvő igényeket, 49,7%-a a mikroszámítógépekkel való online keresést, 38,9%-a az online keresést végző szakemberek számának növekedését, 37,6%-a az eszközök bővülését, 36,3%-a a szolgáltatóközpontok számának növekedését jelölte meg trendként.

Következtetések

Az adatokból levonható számos következtetés közül az egyik leglényegesebb, hogy az online szolgáltatás népszerű és növekvő jelentőségű az USA egyetemi és főiskolai könyvtáraiban.

A szerzők vizsgálatuk folytatásaként további tanulmányozást javasolnak az érintett témakörök mélyebb megismerése érdekében (pl. az irreális — vagy annak tűnő — felhasználói elvárások, a térítés problémái stb.).

/McKINNEY, G.—MOSBY, A. P.: *Online in academia: a survey of online searching in US colleges and universities.* = *Online Review*, 10. köt. 2. sz. 1986. p. 107—124./

(Szabó Sándor)